

Jugoslovanske lekcije

Za nami je še ena jugoslovanska vojna, še ena sramota. To pa ne zato, ker bi bile jugoslovanske vojne same po sebi bolj sramotne in še posebej barbarske. Naj že kar tukaj povemo, da ne čutimo nikakršnega sočutja in usmiljenja do nemočnih nedolžnih žrtev, ki so valjajoč se po blatu naredile velike medijske mogotce še večje in bogatejše. Jugoslovanske vojne so sramota zato, ker so nam ostale nemišljive, ker tako rekoč nismo bili sposobni nikakršne kritike avtoritarnega demokratičnega konsenza, ki ima en sam cilj: kjerkoli, na vseh ravneh izvesti subjektivni razkroj. Baje je v zaporu temeljni problem problem časa, ki ti uhaja. Poglavitni učinek zapora je subjektivni razkroj, ki onemogoča zaporniku, da bi si prilastil čas. Zato je zapor primer ekstremne okoliščine, v kateri je mogoče preživeti le z definiranjem temeljnih etičnih principov, z vzpostavitvijo subjektivnosti torej. Kdor je tega sposoben, za tega ni razlike med prostostjo in zaporom ... Isto velja za tistega, ki tega ni sposoben.

Jugoslovanske vojne za nas niso zunanji predmet proučevanja, tako kot to ni politika. Temeljni problem, ki se je zastavil ob zadnji jugoslovanski vojni, Natovi agresiji na ZRJ, je dejstvo, da ni upora proti tej agresiji v smislu misliti ta spopad zunaj in proti obstoječemu konsenzu. To je bilo v konkretnem slovenskem primeru sporno iz dveh zornih kotov. Prvi je ta, da je bila Slovenija med bombardiranjem tretje Jugoslavije zaveznik napadalnih imperialističnih držav. Drugi je ta, da je identiteta nove, demokratične Slovenije zasnovana na sovraštvu do političnega in kulturnega ozemlja južno od Kolpe. Tako je položaj v času napada

¹ Dve radikalno nasprotni interpretaciji fenomena gulag, Solženicinovo in Šalamovo, izpostavi Alain Badiou. (Badiou 1985)

² Življenska zgodba Solženicina in Šalamova je popolnoma različna. Slednji ni zapustil Rusije, ni postal emigrant in ni dobil Nobelove nagrade. Še več, knjiga njegovega življenja je bilo neko remek delo sovjetske propagande.

na ZRJ zahtevala problematizacijo humanitarnega imperializma in etnonacionalizma kot komponenti svetovnega kapitalističnega sistema. Tako rekoč popoln neobstoj takšne problematizacije je prinesel neznosen občutek zapornikovega razkroja in izpostavil imperativ zaustavitve njegovega progresivnega subjektivnega razkroja.

FILOZOF V GULAGU: KAKO JE FILOZOF POSTAL OSTUDNA GOSENICA

Solženicinova in Šalamova interpretacija gulaga

Filozofi so se odrekli nepresegljivi filozofiji današnjega časa, kot je marksizem označil Sartre. Zapustili so vrste militantov revolucionarne politike, da bi postali medijske zvezde, dežurni interpreti in zagovorniki novega svetovnega reda ter pisci uspešnic. Da bi lahko to bili, so se morali vrniti na edino pravo pot, ki je pot Zakona. Treba se je bilo pokesati za stare grehe, denuncirati zločine komunizma in peti hvalnice človekovim pravicam - teogonije torej. Pri tem kažejo še posebno zagrizenost, ki dokazuje staro preiskušeno balkansko modrost, ki pravi: *“Poturica gori od Turčina”*.

Posebno mesto ima pri tem množičnem razsvetljenju intelektualcev Solženicin v času hladne vojne nesporna moralna avtoriteta na Zahodu. Danes Solženicina in njegovo emigrantsko kompanijo na Zahodu nihče nič več ne vpraša in počasi prihajajo do grenkega spoznanja, da so bili le instrument v rokah ene izmed strani v blokovskem spopadu. Solženicin je potrkal na zavest intelektualcev s svojim romanom *Arhipelag gulag*, ki popisuje sovjetski korekcijski sistem, gulag (Glavnoye upravleniye ispravitelno-trudovykh lagerey). Solženicinov namen pa ni bil naznaniti zločinskost sovjetskega sistema v dobro demokracije. Solženicinu ni bilo nikoli mar za demokracijo in individualne svoboščine. Zanj je bila edina alternativa sovjetskemu režimu ustanovitev dobrohotnega avtoritarnega režima, ki bi slonel na tradicionalnih ruskih krščanskih vrednotah.

Solženicin ni bil edini, ki je popisal izkustvo prisilnega dela v Sovjetski zvezi. Pa vendar je ravno njegovo pričevanje, njegova interpretacija, začela služiti kot resnica o komunizmu in kot svarilo pred kakršnimikoli poskusi radikalne preobrazbe sveta. Solženicinova interpretacija je ustrezala zato, ker ni politična. Politika kot poskus človeka prilastiti si in preoblikovati pogoje človekovega bivanja, je zreducirana na stalinistični zločin. Zahodnemu bralstvu je bilo na drugi strani na voljo tudi izkustvo delovnega taborišča, kot ga je popisal Šalamov v delu *Kolyma*¹. Slednje pa nikoli ni doseglo tako velikega zanimanja in nikoli ni imelo tako usodnega vpliva na zavest intelektualca kot *Arhipelag gulag*². Njegova interpretacija sovjetskih

taborišč je bila politična. V izrazito antipolitični dobi, ki je v tistem času zavladovala svetu, njegovo delo ni imelo nikakršne možnosti za "uspeh".

Solženicin izhaja iz ruskega nacionalizma, ki temelji na kristjanski poklicanosti ruskega ljudstva. "Stalin je bil zahtevano križanje, da bi lahko Rusija svetu sama imenovala Zlo materialistične ideologije." (Badiou 1985, 32) Proti bogokletni totalnosti rdečega despota Solženicin poziva "totalnost duše Gospodarja, resnice, tistega, čigar transcendenca je izvolila Rusijo za boleče poučevanje stoletja." (Badiou 1985, 32) Dosje Zla mora biti dan na svetlo, tako da bi "duhovna potreba, proporcionalno absolutnemu zločinu, izšla z dna pogube". (Badiou 1985, 32) Solženicin razvija staro rusko tematiko povečevanja trpljenja, katerega heroj so kmečke množice. Povečevanje bede poudarja duhovno razsežnost na račun materialnega bivanja. Trpljenje, beda, radikalno zlo so tako rekoč nujen pogoj za odkritje duhovnosti. V takšnem ideološkem mehanizmu ima posebno vlogo misticizem ortodoksne cerkve. Tudi sodobna, od konstantne krize izmučena in ponižana Rusija, pozna takšno množično obračanje k spiritualnemu.

Zaradi neupoštevanja nacionalistične in krščanske problematike, na kateri je zasnovana, je bil učinek Solženicinove interpretacije gulaga enačenje komunizma in revolucionarne politike s taborišči. Komunizem, revolucija in politika so okarakterizirani kot zločin. Njihova kriminalizacija poudarja kot edino alternativo parlamentarizem in svobodno podjetništvo. Šalamov se loti fenomena gulag na povsem drugačen način. Ne gre mu za odkrivanje radikalnega Zla, temveč za iskanje "trdnega jedra etike" (Badiou 1985, 36) Pri Šalamovu gre za popisovanje negativne utopije. "Bralec postopoma pozabi, da gre za politiko, za državo, za centralizirana hudodelstva, da bi se zaprl v celovit svet, kjer so vse razvejene in globoke razlike zavesti in vedênja zreducirane na bistvo." Takšen pogled omogoča "drugačno zaznavo same politične resnice". (Badiou 1985, 36) Šalamov nam omogoča, da politike ne večemo na določen sistem, določeno osebnost, da je ne mislimo na področju države, morale in oblasti, temveč da jo mislimo na področju etike, moči in kontraoblasti. Stalin, stalinistični sistem zatiranja je postranskega pomena. "Glede na realnost taborišča ni zaklinjanje velikih strukturnih zatiranj tisto, ki služi kroženju resnice, temveč žilavo držanje nekaterih točk zavesti in prakse, iz katerih je mogoče razsvetljevanje strnjenosti časa in zaviranje subjektivnega razkroja." (Badiou 1985, 36) Šalamova interpretacija taborišča ne prinaša kriminalizacije politike. "Ni politika tista, ki je dovolila taborišča, temveč njena odsotnost. Ne etatistična, temveč njena subjektivna odsotnost." (Badiou 1985, 37, 38) Taboriščniki zaradi svoje politične šibkosti niso bili sposobni vzpostaviti kolektivne zavesti in trdnih načel. Intelektualci, delavci, kmetje so sprejeli moralo beračev, lopovov in drhali. Odsotnost politike ni vezana na državo, ki je

³ Pisec pričujočega besedila je med vojno proti ZRJ bival v Franciji, kjer je sodeloval v političnih skupinah, ki so organizirale upor proti Natovi intervenciji. Pri tem ni šlo za nekakšno človekoljubje ali posebne simpatije, temveč za konsistentnost neke določene politike, ki je revolucionarna in internacionalna. Obstajajo še drugi primeri iz tega časa, ki pričajo o tem, da je upor proti humanitarnim intervencijam mogoč. V okolici Trsta so potekale močne protivojne aktivnosti, v katere so bili vključeni predvsem pripadniki slovenske manjšine v Italiji. Njihov odpor pa ni izhajal iz neke simpatije s Srbi (slovanska solidarnost), temveč iz solidarnosti z delavci. Delavci imajo pri tem pomen politične kategorije in solidariziranje z delavci definira določeno politiko in politično subjektivnost. Torej odpor proti vojni ne zaradi sočutja z nedolžnimi žrtvami, temveč zaradi politike, zaradi konsistentnosti pri gradnji določene politične subjektivnosti.

seveda obstajala in dajala okvir negativni utopiji. Odsotnost politike ima pomen popolne apolitičnosti žrtev. "Odsotnost najmanjše ideje, ki bi bila zmožna združiti jih, je znatno oslabila moralno trdnost zapornikov. Ti niso bili niti sovražniki oblasti, niti državni zločinci in ko so umirali, niso vedeli, zakaj morajo umreti. (...) Vsa *Koľyma* tako poziva, v imenu samih žrtev, proti osnovanju v politični nedolžnosti. Gre za to, da je treba iznajti takšno ne-nedolžnost, in sicer drugje kot v čisti reakciji." (Badiou 1985, 39)

TIP NEDOLŽNE ŽRTVE

Problem jugoslovanskih vojn so nedolžne žrtve, politično nedolžne žrtve in nesposobnost iznajti politično ne-nedolžnost, ki ne bi temeljila na čisti reakciji. Takšno ne-nedolžnost je enkrat že iznašlo edino pravo politično obdobje na jugoslovanskih tleh, obdobje NOB in socialistične revolucije. Seveda pa pojav in logika nedolžnih žrtev nista omejena le na območje nekdanje Jugoslavije. Kriza politike, njen neobstoj, je danes globalna. Občutje, ki prežema človeka po vsaki novi jugoslovanski vojni (seveda pod pogojem določene stopnje senzibilnosti), je občutje sramu. Preveč pretenciozno bi bilo reči, da nas je sram, ker jih nismo mogli preprečiti. V politiki niti ne gre za rezultate. Sram nas je, ker smo dopustili, da so nam razne ideološke manipulacije naredile te vojne za nemišljive, da nismo bili sposobni zavzeti določenih točk zavesti in prakse, iz katerih si bi bilo sploh mogoče misliti jugoslovansko katastrofo. Ker se nismo sposobni samo-subjektivirati, tudi nismo sposobni zaustaviti progresivnega subjektivnega razkroja. Ko na televiziji gledamo uboge nedolžne žrtve, ki ležijo v blatu in ne vedo zakaj umirajo, gledamo sami sebe. Njihova izguba dostojanstva je naša, njihovo prostituiranje pred kamerami je naše lastno prostituiranje, njihov strah pred izgubo golega življenja je naš lasten strah. Biti proti Natovemu bombardiranju ZRJ ne pomeni simpatizirati s Srbi ali z režimom Slobodana Miloševića. Prevladujoče prepričanje je, da sploh ni mogoče biti proti takšnemu posredovanju, saj gre za boj proti absolutnemu zlu. Vendar pa je bilo v času bombardiranja treba afirmirati nujnost upora proti posredovanju. In to ne zaradi simpatij z nedolžnimi civilnimi žrtvami, temveč zaradi imperativa politike, subjektivnosti, ki se lahko definira in brani samo z bojem proti mehanizmom njenega razkroja³.

Najbolj adekvatna definicija novega svetovnega reda bi bila planetarno sejanje strahu. Sistem deluje le, če obstajajo prestrašeni individui, če teh ni, potem je sistem nerelevanten, s subjektivnega stališča neobstoječ. Sama pogodba kot mehanizem utemeljitve države in oblasti izhaja iz strahu pred smrtjo. Zaradi tega strahu se odpovemo sposobnosti, da sami definiramo pogoje lastne smrti. S tem pa se odpovemo samemu življenju. Nacionalistična in krščanska

tematika, ki obvladuje Solženicinovo interpretacijo gulaga, temelji na preseganju trpljenja in smrti prek razglasanja duhovnosti, kar onemogoča kakršnekoli spremembe materialnih določitev življenja. Če pa ne sprejmemo vloge nedolžnih žrtev, če smo zasnovani v ne-nedolžni žrtvi, če torej sami definiramo pogoje svoje smrti (če vemo, zakaj in za kaj umreti), potem lahko popolnoma zgrabimo svoje življenje. Nujnost smrti je tako pogoj za svobodno življenje. Jugoslovanske vojne so simptom globalne krize politike (subjektivne in ne etatiistične), njene nemožnosti, ki je posledica viktimološke koncepcije človeka. Temeljelne v nedolžni žrtvi organizira politično misel okoli mehanizma pogodbe, ki pojem politike veže na državo, suverenost in pravo. Etatiistična konceptualizacija ima močno podporo v filozofiji absolutnega Zla, ki je vezana na izkustvo holokavsta. Legitimnost tako pripada samo nedolžni žrtvi. Problem nedolžne žrtve je v tem, da nima sposobnosti polastiti se določenih točk zavesti in prakse, na podlagi katerih bi bila zmožna vrednotenja, selekcije in intervencije - atributov, ki človeka ločijo od živali. Nedolžna žrtev ni sposobna subjektivne misli in prakse, ni sposobna samosubjektivacije. Subjektivacija nedolžne žrtve je vedno posredovana. Temelji na zunanosti, njej nadrejeni in odtujeni instanci. Nedolžno bitje je moralno in ne etično bitje. Je reaktiven in regresiven tip, katerega izkustvo je utemeljeno in omejeno v transcendentni določenosti. Utemeljitev v nedolžni žrtvi vzpostavlja etatiistično organizacijo misli. Pogodba je mehanizem vzpostavitve družbe in politika je neločljiva od države.

Izhodiščni problem, ki ga izpostavlja poskus mišljenja jugoslovanske katastrofe, je problem utemeljitve v nedolžni žrtvi in iz tega izpeljana potreba po utemeljitvi v ne-nedolžni žrtvi, ki pa ne bi bila čista reakcija. Tako ne ustreza niti fenomenološka niti strukturna analiza, temveč analiza modelov subjektivacije. Politike ne moremo navezati niti na neki vir in smoter, niti na strukturo ali na sistem, temveč na vprašanje subjektivnosti. Temeljni problem nedolžne žrtve je torej, da je njena konsistenca vedno etatiistično organizirana, in to bodisi prek tradicionalnih vezi, kot je etnična in kulturna pripadnost, bodisi prek mehanizmov kapitalistične aksiomatike⁴. Ena izmed nebuloznih idej, ki so jih sproducirali tvorci novega svetovnega reda v času "razreševanja" kosovske, krize je bila, da bosta na Kosovu zavladata mir in sožitje z vzpostavitvijo tržnega gospodarstva in z uvedbo nemške marke kot plačilnega sredstva. Formula je torej konstitucija na podlagi etnične pripadnosti na eni strani in na kapitalističnih tržnih mehanizmih⁵ na drugi. Oboje se med sabo nikakor ne izključuje, temveč uspešno dopolnjuje. Obstajata torej dva mehanizma etatiistične organizacije človeškega izkustva, ki imata za cilj vzpostavitev Vezi: identitetne pripadnosti ter tržne in monetarne abstrakcije. Identitete se pri tem uspešno prodajajo, hkrati pa so skupaj s tržnim izsiljevanjem z izgubo eksistence učinkovit mehanizem ekstrakcije presežnega dela. Ni res,

⁴ Deleuze in Guattari razlikujeta med tremi "velikimi družbenimi stroji, ki odgovarjajo divjakom, barbarom in civiliziranim. Prva je latentni teritorialni stroj, ki se sestoji iz kodiranja fluksov (tokov) na kompaktnem telesu zemlje. Drugi je transcendentni imperiálni stroj, ki se sestoji iz nadkodiranja tokov na kompaktnem telesu despota in njegovega aparata, Urstaat; ta izvaja prvi veliki pohod deteritorializacije, vendar zato, ker svojo ugledno enotnost pripaja teritorialnim enotam, ki jih uspeva ohraniti s tem, da jih zbira, nadkodira in prisvaja dodatno delo. Tretji je moderen imanetenstroj, ki se sestoji iz dekodiranja tokov na kompaktnem telesu kapitala-denarja: ustvaril je imanentnost, abstraktno kot takšno je naredil konkretno, naturaliziral umetno, s tem da je zamenjal teritorialne kode in despotsko nadkodiranje z aksiomatično dekodiranih fluksov in reguliranjem teh fluksov. Ta izvaja drugo veliko deteritorializacijo, vendar tokrat zato, ker ne dopušča, da karkoli ostane od kodov in nadkodov." (Deleuze in Guattari 1990, 214) Vendar pa moderen imanenten stroj na sebi lašten, izviren način ponovno najde tisto, katerega obstanek ne dopušča. "Reteritorializira tam, kjer je izgubila teritorialnosti, ustvarja nove arhaizme tam, kjer je uničila stare – in ti dve stvari se spajata. (...) Paradoks je v tem, da kapitalizem uporablja

*Urstaat, da bi izvedel
svoje teritorializacije. (...) neomajna moderna
aksiomatika na dnu svoje
imanentnosti reproducira
transcendentni Urstaat”
(Deleuze in Guattari
1990, 214)*

*5 Jugoslavija je bila
potemtakem pribita na
križ, da bi Zahodu
pokazala vso grozo,
ki jo prinese kakršenkoli
poskus, ki bi človeško
družbo postavil na
temeljih, ki niso lastnina,
trg in kapital. Politika, ki
je zasnovana na predstavi
o človeški družbi kot trgu,
je edina mogoča. Vsaka
politika, ki bi bila poskus
drugačne samoutemeljitve
(zunaj zakonitosti
kapitalističnega trga)
nujno vodi v katastrofo
in najhujša grozodejstva.*

*6 Ob vstopu v sovjetsko
Rusijo je bilo mogoče
prebrati, da onkraj te
meje revolucija razbija
vse meje. Revoluciji je
uspelo imanentizirati
mesto kolektivnega
izkustva. S tem pa so
postali njeni največji
sovražniki provokatorji.
Tematiko provokatorjev
je v prizoru, ki kaže ljudi
v sodih in njihovega
“kralja” ovekovečil
Eisenstein v filmu
“Stavka”. K problematiki
provokatorjev se bomo
še vrnili.*

da je gulag omejen le na stalinizem. Tudi zahodni, demokratični svet je bil in je čedalje bolj svet gulagov. Razlika je v egalitarizmu. Stalinski gulag je egalitarističen. Zaporniki, ki se tam znajdejo tako rekoč po naključju so vsi, delavci, kmetje, intelektualci, kriminalci. Demokratični gulag je neegalitaren, razslojen in diferenciran. Obema je skupna odsotnost politike (mišljeno etično in subjektivno), ki omogoča transcendentno organizacijo, ki je organizacija iracionalnih vezi, ter reda in komande⁶. Politika, ki jo želimo definirati in delati, je tista, ki etastični organizaciji našega izkustva prek identitet in trga, zoperstavi imanentno subjektivnost, ki je etična in afirmativna. Beda razpada Jugoslavije in njenih vojn nam postavlja to nalogo kot imperativ.

BITI NE-NEDOLŽNA ŽRTEV IN SREČEN HEROJ TRAGEDIJE: NIETZSCHE

“Človeška družba je poskus, to učim, - dolgo iskanje; toda išče tistega, ki zapoveduje! - poskus, bratje moji! In *ne* “pogodba”.” (Nietzsche 1998, 209) To so besede Nietzschejevega Zaratustre. V našem poskusu utemeljitve politike v afirmativni ne-nedolžni žrtvi si bomo pomagali z Nietzschejem, ki s tem, ko govori o demokratični idiosinkraziji, o visokih in nizkih načinih vrednotenja, o morali sužnjev ter gosposki morali, vzpostavlja analizo subjektivnosti. Nietzsche je mislec destrukcije Jaza, principa prekipevanja in razkroja identitete. Ker nedolžna žrtev ne najde subjektivne točke zavesti in prakse, je nujna njena etastična interpelacija v subjekt.

Pri Nietzscheju je ne-nedolžna žrtev, ki bi bi bila afirmativna in delujoča, filozof prihodnosti. Temeljni problem, ki ga izpostavlja Nietzschejeva filozofija, je izgubljena enotnost mišljenja in življenja. Kritika metafizike je kritika izgube te enotnosti. Tam, kjer je misel, ni življenja in kjer je življenje ni misli. Življenje je ločeno od lastne moči, od tega, kar zmore. S tem je spregledano samo bistvo življenja, ki je volja do moči. Nietzschejeva misel je misel subjektivnosti, ki je zasnovana v imanentnem (političnem) procesu postavljanja miselnih in praktičnih izhodišč vrednotenja, selekcije, intervencije ter preobrazbe.

Zamaskiran filozof

Po Nietzscheju filozof še sploh ni prišel; moral je nositi masko, njegov duh je moral živeti v gosenici. Filozof pripada prihodnosti. “Filozofski duh se je najprej vedno moral preoblačiti in zabubiti v prej dognane tipe kontemplativnega človeka, v svečenika, čarovnika, preroka, nasplah v religioznega človeka, da bi kakorkoli sploh bil mogoč: asketski ideal je dolgo služil filozofu kot pojavnost oblika, kot eksistenčna predpostavka (...) Filozofom lastna, svet zanikajoča,

življenju sovražna, v čute dvomeča, razčutena drža ob strani, ki se je ohranila vse do najnovejših časov in se tako skorajda uveljavila kot filozofska attituda na sebi, - ta je predvsem posledica izjemnih okoliščin, v katerih je filozofija sploh nastala in obstajala." (Nietzsche 1988, 301) Brez asketskega ogrinjala filozofija na Zemlji sploh ni bila mogoča. Da bi bil filozof sploh mogoč, je moral živeti v priskutni obliki gosenice. "Se je to dejansko spremenilo? Se je ta pisani in nevarni krilatec, ta "duh", ki ga je v sebi hranila tista gosenica, dejansko končno otresele kute in bil spuščen na svetlo? Je danes že dovolj ponosa, tveganja, poguma, samogotovosti, volje duha, volje do odgovornosti, svobodne volje, da je odslej na Zemlji dejansko mogoč "filozof"?" (Nietzsche 1988, 302)

Zemlja je "asketska zvezda", planet, poseljen s sedečimi "asketskimi svečeniki". (Nietzsche 1988, 302) Misli teh svečenikov so nevredne, kajti "samo prehojene misli so kaj vredne". (Nietzsche 1989, 14) Asketski svečenik misli, - vrednoti življenje tako, da "ga (skupaj s tem, kar mu pripada, "narava", "svet", celotna sfera nastajanja in minevanja) povezuje s povsem drugačnim bivanjem, ki se mu življenje zoperstavlja in ga izključuje, razen če se morda ne obrne proti sebi, če samo sebe zanika: v tem primeru, v primeru asketskega življenja, velja življenje kot most k onemu drugemu bivanju". (Nietzsche 1988, 303) Ideali (maliki) so postavljeni nad življenje, nad silo nastajanja in minevanja. Življenje mora biti zanikano, podvrženo, ukročeno (transcendirano, posredovano, subsumirano) v tem idealu in za dosego tega ideala.

Maliki so različnih oblik, bolj nebeških in božanskih ter bolj zemeljskih. Kozmični red, ki predpisuje mesto, Bog, Prazna in izmišljena sinteza Jaz, subjekt, substanca, bistvo, stvar na sebi, smoter, namera, končni cilj, atom, individuum, meta-historični pomeni, antropološki sen, humanizem, neprizadetost, objektivnost ... - vsem je skupno to, da se niso izučili, kako je z "ilovnatimi nogami". In maliki, ki še vztrajajo in proti katerim se je zaradi domnevne bližine poslednjemu smotru in izvoru, še težje boriti: pravičnost, subjekt sodbe, ekonomske in tržne zakonitosti ter razne nevidne roke, človek in njegove pravice.

Sami se niso izučili, kako je z ilovnatimi nogami, človeka (kot nastajanje in minevanje, ki torej ne more imeti niti pravic niti dolžnosti) pa so učinkovito zabili v zemljo, s tem, da so mu odvzeli, jo zabrisali in ponaredili, silo, ki bi ga dvignila iz tal v neznano, da bi se nato nastanil na nekem novem kraju. Asket, ki vrednoti naše življenje, je nosilec tako rekoč "filozofske attitude na sebi", ki je "svet zanikujoča", "življenju sovražna" drža.

Maliki pomenijo pri Nietzscheju princip povnanjanja, transcendenčno organizacijo. Ideali postavijo zunanji vzrok reda stvari (s tem, da je vzrok že sam po sebi zunanji), zunanje merilo stvarjem. Ob tem ni pomembno, kakšen je malik, njegova stopnja nebeškosti in prizemljenosti, njegov religiozni ali znanstveni karakter.

“Vedno se nas vabi, da se podredimo, da si naložimo breme, da priznamo le reaktivne oblike življenja, obsojajoče oblike mišljenja. Ko tega več nočemo, ko si več ne moremo naložiti superiornih vrednot, se nas zopet prepričuje, da si naprtimo (zavestno sprejmemo) “Resnično, tisto kar je” – toda to Resnično, kar je, je natančno to, kar so superiorne vrednote naredile iz realnosti!” (Deleuze 1997, 22) Pri Nietzscheju niso ključne same vrednote, njihova večvrednost ali manjvrednost, njihov večji ali manjši pomen, temveč način vrednotenja.

Asketski ideal, maliki oziroma ideali zanikajo in si podreajo samo življenje – silo minevanja in nastajanja. Človeka (če že moramo govoriti o človeku, in to v kontekstu razglašene ideologije človekovih pravic) v Nietzschejevi misli ne moremo razumeti kot generično bitje z univerzalnimi pravicami in dolžnostmi. Človek je življenje, je kreativna sila (samo)pretvorbe; človek je zmožnost, sila zmožna samopreseganja. “Kar je velikega v človeku, je to, da je most in ne cilj. Kar lahko ljubimo v človeku, je to, da je prehod in propadanje. Ljubim tiste, ki ne vedo živeti drugače kot za izginiti, kajti le-ti gredo onstran.” (Nietzsche 1998, 20)

V asketskem življenju vlada ressentiment: sam ressentiment je ustvarjalni in porajajoči vrednote. Njegova vladavina se začne z vstajo sužnjem v morali (Nietzsche 1988, 226, 227), vstaja sužnjem v morali pa se začne z Židi. Židovski svet je organiziran okoli posebne vezi z bogom (izvoljeno ljudstvo), ki se ohranja prek zakona, prek spoštovanja predpisanih obredov. Človek je upravičen in utemeljen v zakonu (Badiou 1997). Človek-življenje se uravnava in organizira glede na zakon, ki ima očitno transcendentni izvor. In Žid je lahko samo tisti, ki je obrezan in ki spoštuje zakon. Ljudstvo, ki hoče biti izvoljeno, mora sprejeti strašno koncesijo. Podrediti se mora Bogu, sprejeti ter podrediti se mora onostranski, transcendentni sili in ji služiti. Vladajo lahko le in vladajo nam edinole sužnji.

“Medtem ko vsaka imenitna morala izraša iz nekega triumfirajočega potrjevanja (JA-sagen) samega sebe, pravi morala sužnjem že vnaprej Ne nečemu, kar je zunaj, kar je “drugo”, kar je “ne sam”: in ta Ne je njeno ustvarjalno dejanje. To obračanje pogleda, ki postavlja vrednote, ta nujna usmerjenost navzven, namesto nazaj nase – pripada prav ressentimentu: morala sužnjem potrebuje, da bi nastala, vedno najprej neki nasprotni in zunanji svet, potrebuje, fiziološko rečeno, zunanje dražljaje, da bi agirala – njena akcija je v temelju reakcija.” (Nietzsche 1988, 226, 227) Asketski svečenik, ki je bitje ressentimenta, vedno vrednoti glede na -, vedno se poslužuje zunanjega dražljaja, da bi sploh agiral. Vrednotenje glede na nekaj zunanjega in ne iz samega sebe, iz samopotrjevanja, je posledica obrata sentimenta (ressentiment), ki je tudi sam doživel obrat. Ressentiment se je obrnil proti samemu sebi, obrnil se je v slabo vest. ‘Jaz trpim: nekdo mora biti za to kriv’ – tako misli bedna ovca. Toda njen pastir, asketski svečenik, mu pravi: ‘Tako je, moja ovca! Nekdo

mora biti za to kriv: toda ti sama si ta nekdo, ti sama si za to kriva, – ti sama si si kriva' (...) s tem je, kot rečeno, smer ressentimenta – spremenjena." (Nietzsche 1988, 313) Ressentiment se obrne proti samemu sebi. Asket reče Ne samemu sebi, svojemu življenju. Tisto drugo, tisto, kar je zunanje, čemur reče asket Ne, je sedaj on sam. Ressentiment pripelje do volje, do nič. "To sovraštvo do človeškega, še bolj do živalskega, še bolj do snovnega, ta odpor do čutov, do samega uma, ta strah pred srečo in lepoto, ta zahteva, da se opusti vsak videz, sprememba, nastajanje, smrt, želja, sama zahteva – vse to pomeni, ali si upamo to dojeti, voljo do nič, odpor do življenja, upor najbolj temeljnim predpostavkam življenja." (Nietzsche 1988, 345)

Vladajoči, da bi sploh lahko vladali, se morajo spremeniti v sužnje. Izvoljenost – morala sužnjev; slaba vest – morala sužnjev; interes – morala sužnjev; pravičnost – morala sužnjev; lastnina – morala sužnjev; meritokracija – morala sužnjev, ..., država morala sužnjev. V vseh primerih gre za merila hierarhiziranja, ki se podreja onostranski sili - heteronomija. "Država je najvišji smoter človeštva in da za človeka ni višjega cilja kot služiti državi; v tem ne prepoznavam vrnitve h poganstvu, temveč k neumnosti. (...) Ena tistih dolžnosti, ki se mi kaže kot višja od službe državi, spodbuja k uničenju neumnosti v vseh njenih oblikah, tudi v obliki, kot jo ima tukaj." (Nietzsche cit. po Deleuze 1997, 56) Država je moderna oblika asketskega ideala. Vsak asketski ideal, vsaka instanca morale sužnjev, omogoča neke predprave, neki privilegij, neko izvoljenost, vzpon, vladavino. Cena pa je strahotna. Če hočemo vladati, če hočemo oblast, potem Malik zahteva od nas, da se mu popolnoma podredimo, da se odpovemo bistvu življenja, ki je volja do moči. Za oblast se je treba odpovedati moči.

Filozof Dioniz

Nietzsche razglša nov način vrednotenja, prevrednotenje vseh vrednot. "Sem učenec filozofa Dioniza in kljub vsemu še rajši vidim, da bi bil satir kakor svetnik (...) Zadnje, kar bi bil jaz pripravljen obljubiti, je, da bom človeštvo 'poboljševal'. Ne mislim postavljati nobenih novih malikov; (...) Malike (moja beseda za 'ideale') podirati – to že prej sodi k moji obrti." (Nietzsche 1989, 155, 156) Filozofiranje pri Nietzscheju pomeni podirati malike. Nietzschejev filozof filozofira s kladivom, je filozof kritik. Ljubša kot nebeška modrina mu je sivina. Podirati malike, razdejati onostranstvo v dobro totranskega, v službi njegove potrditve - rušenje transcendence in vzpostavitev imanence.

Filozofske operacije podiranja malikov se ne da zreducirati zgolj na kritiko superiornih vrednot. Ne gre le za vprašanje odtujitve ali ideologije. Vsa dosedanja zgodovina, vso zgodovinsko nastajanje, vsa resničnost, je tisto, kar so superiorne vrednote, kar je na njih vezan

način vrednotenja, naredil iz realnosti. To vrednotenje je reaktivno, vrednote kreira prek Ne-ja. Podiranje malikov pomeni popolno preobrnitev dosedanjega načina vrednotenja. Ne postane Da. Razdejeti onostranstvo, da bi afirmirali tostranstvo; ob tem je afirmacija tostranstva, imanentnega mogoča le prek afirmacije, prek Da.

“Prvi sem zagledal pravo nasprotje: - izrojeni instinkt, ki se s podzemeljsko maščevalnostjo obrača proti življenju (- krščanstvo, Schopenhauerjeva filozofija, po svoje že Platonova filozofija, ves idealizem kot tipične oblike) in iz obilja, preobilja porojeni obrazec najvišje pritrditve, pritrditve brez pridržkov, celo trpljenja, celo krivde, vsega vprašljivega in tujega v samem bivanju ... Ta zadnji, najbolj vesel, prekipevajoče najobjestnejši Ja življenju ni samo najvišji, temveč tudi najgloblji vpogled, ki ga resnica in znanost najstrože potrjujeta in podpirata.” (Nietzsche 1989, 208) Ja življenju je Ja volji do moči in Ja volje do moči. Bistvo življenja je namreč volja do moči. Zgodovina ressentimenta, zgodovina kot ressentiment pa v ospredje postavlja “prilagajanje”, se pravi neko drugorazredno aktivnost, zgolj re-aktivnost, celo življenje samo so definirali kot čedalje bolj smotno notranje prilagajanje zunanjim okoliščinam”. (Nietzsche 1988, 265) In vse to na mestu pojma “prave aktivnosti”. Vladajoč instinkt in okus časa se nikakor ne more pogoditi s “teorijo v vsakem dogajanju pričujoče volje do moči (Nietzsche 1988, 264)

Volja je nekaj sestavljenega, eno je le po besedi. V vsaki volji je množica občutkov ali čutenje (občutek stanja, iz katerega želimo izstopiti, občutek stanja, h kateremu težimo, občutek samih teh usmeritev, od tod, da bi šli tja, in hkrati spremljajoči mišični občutek, ki mehanično vstopi v igro takoj, ko kaj hočemo), mišljenje (v vsakem aktu volje je ukazujoča misel), afekt in sicer afekt ukaza. “Človek, ki hoče, ukazuje nečemu v sebi, kar je poslušno ali o čemer verjame, da je poslušno.” (Nietzsche 1988, 25) Pri ukazujočih in hkrati poslušnih se učinki (občutki prisile, moranja, pritiskanja, upiranja, premikanja) sprožijo takoj po aktu volje. Problem nastopi, ko se ta dvojnost (ukazujoč in poslušen) prenese in pregoljufa s “sintetičnim pojmom “jaz”. (Nietzsche 1988, 25) S tem se na hotenje obesi cela veriga zmotnih sklepov in potemtakem napačnih vrednotenj same volje.

Posledica je, da hoteči meni, da za dejanje zadostuje hotenje. S sintetičnim pojmom “jaz” se volja loči od dejanja. Tam, kjer delujemo, ni več mišljenja in kjer mislimo, ni več dejanja. “Jaz” izvede svojevrstno kastracijo misli in na drugi strani kastracijo dejanja. Dejanje tako poteka po nekem golem avtomatizmu (po njemu zunanjem ukazu, nujnosti) in mišljenje nima več učinka v dejanju, je sterilno, se ne materializira. Volja do moči mora zato, da bi bila popolna, da bi bila enotnost mišljenja in dejanja, razbiti Jaz, ki je poleg Sveta, Boga, vzročnosti in smotrnosti, ena velikih kategorij ressentimenta. Identiteta, enotnost, vez - Jaz ločujejo življenje od tega, kar je zmožno. In Nietzschejev cilj je ponovno najti davno

izgubljeno enotnost mišljenja in življenja.

Pri Nietzscheju ne gre za klasično (grško, sokratično) dvojnost duše in telesa: ne gre za izpostavljanje enega ali drugega, niti za vprašanje utemeljenosti v živalskem ali človeškem; oziroma, ta dvojnost dobi pri Nietzscheju nov pomen. Gre za enotnost, součinkovanje mišljenja in življenja, za enotnost, v kateri sta "sovražna instinkta, ki vlečeta v nasprotni smeri (...) prisiljena hoditi v istem jarmu; instinkt, ki teži k spoznanju, je nenehno siljen, da zapusti tla, kjer ima človek navado živeti, in da se zažene v negotovost, in instinkt, ki hoče življenje, je prisiljen, da nenehno tipaje išče novo mesto, kjer bi se naselil." (Nietzsche, cit. po Deleuze 1997, 59, 60) Le takšna enotnost, kjer je korak za življenje korak za mišljenje, kjer načini življenja inspirirajo načine mišljenja in načini mišljenja kreirajo načine življenja, enotnost, kjer življenje aktivira mišljenje in mišljenje na drugi strani potrjuje življenje (Deleuze 1997, 18), omogoča odkrivanje novih možnosti življenja.

O takšni enotnosti nam pričajo življenja mislecev, filozofov raziskovalcev možnosti življenja. Ti misleci so živeli v "najsilnejšem in najplodnejšem obdobju Grčije" (Nietzsche, cit. po Deleuze 1997, 59, 60). Grki so kasneje ta življenja mislecev, ki so spominjala na življenja velikih navigatorjev, pozabili. Predsokratična enotnost je bila izgubljena. Izgubila se je že ob samem nastanku filozofije, ko si je slednja morala nadeti masko. Lepo enotnost je treba ponovno najti – "enotnost, ki naredi iz posamezne anekdote življenja aforizem mišljenja in iz evaluacije mišljenja novo perspektivo življenja". (Deleuze 1997, 18) Velike kategorije mišljenja: Jaz, Svet, Bog, vzročnost, smotnost sledijo izroditvi filozofije v Grčiji. Če hočemo prelomiti z razdvojitvijo spoznanja in življenja, če hočemo restavrirati njuno enotnost, potem moramo te velike malike razbiti.

Volja do moči ni vladanje nad, volja do moči ne pomeni oblasti. Vladati drugemu, oblast nad drugim, to enotnost razbije in s tem učinkovito negira voljo do moči. Predpostavka oblasti nad drugim je samopodreditev malikom (kot so Jaz, Svet, Bog, vzročnost, smotnost), ki voljo do moči razcepijo na hotenje in dejanje - instinkt po spoznanju in instinkt po življenju postaneta nezdružljiva. Ne tistemu, kar je zunanje, kar je drugo (Ne kot ustvarjalec vrednot v morali sužnjev) je Ne volji do moči, je pozaba prave aktivnosti, ki v sebi nosi ukazujočo misel in poslušno dejanje, dejanje, ki navdihuje misel.

Nietzsche je anti-dialektik. Celotna Nietzschejeva filozofija je negacija treh temeljnih idej, ki definirajo dialektiko: "ideja moči negativnega kot teoretično načelo, ki se izraža v nasprotju in protislovju; ideja vrednosti trpljenja in žalosti, ovrednotenje "žalostnih strasti", kot praktično načelo, ki se izraža v razklanju in v raztrganju; ideja pozitivnosti kot teoretični in praktični produkt same negacije". (Deleuze 1998, 224) Dialektika, motrena skozi Nietzschejevo filozofijo, je "misel teoretičnega človeka v reakciji

proti življenju, ki hoče soditi življenju, ga omejiti, ga meriti". Dialektika je "misel duhovnika, ki podreja življenje delu negativnega: duhovnik ima potrebo po negaciji, da bi utrdil svojo moč (...) v tem pogledu je dialektika ideologija krščanstva v pravem pomenu besede". In nazadnje je "misel sužnja, ki izraža reaktivno življenje v samem sebi in reaktivno nastajanje sveta". (Deleuze 1998, 224) Medtem ko dialektika proizvaja privid afirmacije, gre pri Nietzscheju za čisto afirmacijo.

Če sedaj skušamo orisati Nietzschejevo afirmacijo. "Psihološki problem v tipu Zaratustre je v tem, kako ta, ki v nezaslišani stopnji govori ne, dela ne v vsem, v čemer so do zdaj govorili ja, pa je kljub temu lahko vendarle nasprotje zanikujočega duha." (Nietzsche 1989, 240) Negacija v afirmaciji je Ne tistemu, čemur so do zdaj govorili Da. Ta Ne pomeni podiranje malikov, je kritika vseh obstoječih vrednot in načina vrednotenja. Razbitje onostranstva v dobro tostranstva pa je šele prvi korak. Je smrt Boga, ki prinese imanentizacijo kraja nastajanja. Pogoj obstoja ravni imanentnega, da bi ga sploh obdržali, da bi mu ponovno ne vsilili zunanje organizacije, je afirmacija. Negacija na tem mestu bi pomenila restavracijo transcendentnega. Zato naj se na Zemlji Križani umakne Dionizu. Tip Dioniza pomeni "potrjevanje življenja, celega, ne zatajenega in prepolovljenega". (Nietzsche 1991, 570) Nasprotje med Dionizom in Križanim ni v samem dejstvu martirija. "Življenje samo, njegova večna plodnost in vračanje pogojuje muko, razdejanje, voljo do uničevanja." (Nietzsche 1991, 570) Razlika je v smislu trpljenja. "Bog na križu je prekletstvo življenja, namig, naj se ga odrešimo; - na koščke razsekani Dioniz je obet življenja: večno se na novo rojeva in se vrača iz razdejanja." (Nietzsche 1991, 570)

Dioniz in Križani se ne razlikujeta glede martirija. Trpljenje je inherentno življenju. Razlikujeta se v njegovem pomenu. Medtem ko princip Križanega pomeni poskus njegovega preseganja (trpljenje v dialektiki je le pot k sveti biti, kot je politika organizirana kot prehod družbe v državo), dionizičnemu principu trpljenje pomeni obet življenja. V prvem primeru je trpljenje treba preseči, v drugem pa ima trpljenje kreativni in konstitutivni status. Iz razdejanja se rojeva novo življenje, nov človek kot propad človeka, nova (ne)skupnost kot razbitje obstoječih skupnostnih vezi, nova subjektivnost kot razbitje subjekta, in to zato, da bi bilo mogoče ponovno razdejanje in ponovna kreacija.

Nietzsche nam ponudi alternativo tradicionalni organizaciji družbe, države in politike. Ta temelji na družbeni pogodbi in absolutni individualni utemeljitvi, ki sta izmišljeni in skovani z namenom preseganja nasilja in izvorne vojne. Nietzsche ostaja in misli na terenu vojne. Tako kot trpljenje, je tudi nasilje inherentno samemu življenju. Ves proces nastajanja in minevanja je proces prevladovanja in dominacije. "Vsi smotri, vse koristnosti so samo znak za to, da je neka volja do moči zagospodarila nad nečim manj

močnim in mu iz sebe vtisnila pomen neke funkcije; in celotna zgodovina neke "stvari", nekega organa, navada je lahko neprekinjena znakovna veriga vedno novih interpretacij in priredb. (...) Razvoj neke stvari, neke navade, nekega organa zato ni niti najmanj njegov progressus h kakemu cilju (...) - ampak zaporedje bolj ali manj globoko segajočih, bolj ali manj med seboj neodvisnih, na njem odigravajočih se procesov prevladovanja." (Nietzsche 1988, 264)

"Red stvari", oblike, telo se v svojem razvoju ne podreja kategorijam, ki jih je skovala zgodovina nihilizma, ki je zgodovina zanikanja življenja in vladavine volje do nič. Podrejen je sami dinamiki življenja, torej volji do moči, ki pozna enotnost mišljenja in delovanja in je s tem sila vedno novih interpretacij in priredb. Volja do moči ni dominacija nad in podreitev drugega. Svet nastaja kot monolog volje do moči.

Filozof volje do moči je dionizičen filozof, filozofija volje do moči je dionizična filozofija. Nietzsche označi Dioniza z ekstazo; "nezmernost kot resnica ekstaze, razkroj in razpustitev individua v izvornem jedru (Deleuze 1997, 63) Dionizičen instinkt, ki je princip glasbe je prekipevajoč, samopresegač, deteritorializirajoč. Ja volje do moči je Ja življenju kot prekipevajočemu nastajanju. Nietzschejeva afirmacija je "negativnost, kot negativnost pozitivnega". (Deleuze 1998, 226) Je Ne vsemu, kar hoče dati volji do moči mero, kar jo hoče ločiti od njene zmožnosti, kar jo hoče ukrotiti. Ne je sprostitve kreativnega potenciala, Ne šele sprost. Ja. Kritika obstoječih vrednot in kreiranje novih.

Življenje je oder, na katerem se odigrava tragedija - igra dvojnosti in nenehen boj z začasnimi soglasji med apoloničnim in dionizičnim. Dioniz je označen z ekstazo, z nezmernostjo, razkrojem in razpustitvijo, Apolon pa pomeni estetsko področje sanj; "prerokba kot resnica sanj, mera kot meja sanj, princip individuacije kot pojavnost". (Deleuze 1997, 63) Tragedija je umetniško delo, ki je dionizično in apolonično. "Dionizični zbor se sprosti s tem, da zunaj sebe projicira apolonične podobe. Deli zbora, ki so pomešani v tragediji, so po svoje matrika celotnega dialoga, to pomeni celotnega scenskega elementa v pravem pomenu. V teku več zaporednih eksplozij primitivno jedro tragedije z žarenjem proizvede dramsko vizijo (privid), ki so v bistvu sanje, torej epske narave. Toda na drugi strani s tem, ko objektivira dionizično stanje, ne pomeni apolonične odrešitve prek videza (zunanosti), temveč nasprotno, njegov brodolom in absorpcijo v izvorno Bit. Drama je torej predstavitev dionizičnih pomenov in dejanj." (Nietzsche, cit. po Deleuze 1997, 63, 64) Še ena lepa enotnost, ki so jo pozabili, ker jim je ušlo, da je heroj vesel. Zbogom, Hobbes!, Zbogom, Kant!, Zbogom, Hegel! V vašem svetu je čutiti le še trohnenje.

⁷ Začne se že v sami Grčiji. Fizikalisti, ki vztrajajo pri tvarnosti Biti, in noologisti, ki vztrajajo pri podobi misli, navežejo imanenco na "dativ", na Tvar ali na Duha. "To postane evidentno s Platonom in njegovimi nasledniki. Namesto da plan imanence oblikuje En-Vse (l'Un-Tout), je imanenca Enemu ("à" l'Un), tako da se neki drugi En, ki je tokrat transcendenten postavi nad tistega, v katerem se imanenca razprostrira ali kateremu se pripisuje : vedno En nad Enim, to je formula neoplatonistov. Kadarkoli interpretiramo imanenco kot "komu ali čemu" ("à" quelque chose), se proizvede zamenjava plana in koncepta, tako da koncept postane transcendentna občost (univerzalnost), in plan lastnost (atribut) v konceptu." (Deleuze, Guattari 1991, 46, 47) Tak plan imanence ponovno požene transcendenco. Krščanstvo: imanenca je popolnoma podrejena božji transcendenci. "Vsak filozof mora dokazati, s tveganjem svojega dela in včasih svojega življenja, da doza imanence, ki jo vbrizga v svet in v duha, ne kompromitira transcendence Boga, Imanenca mu sme biti pripisana le sekundarno." (Deleuze, Guattari 1991, 47) Imanenca je nevarna zato, ker "požre modrijane in bogove". (...) Imanence ni drugače, kot da je sama sebi (à soi-même) in od takrat zavzame vse, absorbira Ves-En in ne pusti, da bi ostalo tisto, čemur bi lahko bila imanentna."

Imanentno in transcendentno

Nietzsche je mislec destrukcije Jaza, kritike in razkroja vsake identitete, vsake izmišljenine enotnosti in sinteze. Projekt destrukcije Jaza je navezan na problematiko restavracije transcendence in na željo po afirmaciji (ki je mogoča le prek afirmacije) imanence.

Predstava o imanenci reda loči filozofijo od religije in filozofa od modrijana, duhovnika in svečenika. V religiji gre vedno za zamisel "uvedbe transcendentnega reda, ki ga od zgoraj vsili velik despot ali najvišji bog. (...) Religija je vedno takrat, ko je transcendenca, Vertikalna Bit, imperialna država na nebu ali na zemlji". (Deleuze, Guattari 1991, 46). Filozofija je vedno takrat, ko je imanenca.

Nietzsche je razumel, da filozofijo definira spočetje plana imanence. Malike razbija ravno zato, da bi našel filozofijo, oziroma zato, da bi bila filozofija končno mogoča. V kozmičnem okolju obstaja imanenca Reda, ki prečka in kroji kaos na način plana. Plan imanentnega je kot sito, ki je napeto nad kaos. Logos je takšen "plan-sito". Prvi filozofi so torej tisti, ki "ustanovijo plan imanence kot sito, ki je raztegnjeno nad kaos" (Deleuze, Guattari 1991, 45) Filozofija je razpeta med dajanjem konsistence in med kaosom, ki je kot neskončna hitrost v kateri se oblikujejo in izginjajo določitve. "Problem filozofije je v tem, da daje konsistenco, ne da bi izgubila neskončnost, v katero je potopljena misel (kaos je v tem pogledu tako mentalna kot fizična eksistenca). Dati konsistenco, ne da bi izgubili karkoli od neskončnega." (Deleuze, Guattari 1991, 45) To načelo filozofije je Nietzsche našel v grški tragediji, v nasprotju in sodelovanju dionizičnega in apoloničnega, Apolonično je podrejeno dionizičnemu: je le predstavitev Dioniza v epski obliki, v obliki epskega heroja.

Za Nietzscheja je celotna zgodovina, celotno dosedanje nastajanje, zgodovina podrejanja, reaktivnega nastajanja. Filozof se je že na samem začetku moral zamaskirati v modrijana, svečenika ali duhovnika. In tudi potem, ko človek ubije boga, filozof še ni mogoč. Morilec boga je najgrši med ljudmi, saj si sedaj sam naloži bremena in tovor, ki mu ga je prej vsilil bog. Ni dovolj, da umre bog, umreti mora tudi človek. V Nietzschejevih zgodbah je prikazana zgodovina filozofije kot dolga zgodba njenega izkrivljanja in maskiranja. Zgodovina filozofije kot strah pred tistim, kar je človek (kot življenje) zmožen, kot zaporedne epizode restavracije transcendence⁷.

Kakor hitro se imanenca nanaša na nekaj, je imanenca nečemu (Nietzschejev Ne ressentimenta), tako je restavrirano transcendentno. Imanenca, ki je imanentna le samemu sebi (Nietzschejev Da), požre vsako transcendenco. In le čista imanenca, ki se ne nanaša na nekaj, kar ji je dativ, ki na koncu ne postane le atribut koncepta, ki je transcendentna občost (univerzalnost), ki je torej Da sami sebi, lahko izpolni nalogo filozofije: najti trdnosti (konsistence), ne da bi se odpovedali neskončnosti, v katero je potopljena misel in v kateri je misel sploh mogoča.

Imanenca kot afirmacija

Nastajanje je imanentno in afirmativno. Imanentno je lahko samo zato, ker je afirmativno. Afirmacija imanentnega je mogoča le prek afirmacije, le prek DA-ja in ne prek NE-ja. Le sila in volja do moči, ki reče DA, vzdržuje imanentno. Takšna sila ne more biti dialektična in Nietzschejeva genealogija dialektiko učinkovito odpravi. Pojavljanje v genealogiji je mogoče le kot (samo)subjektivacija. Proces nastajanja je proces konstrukcije subjektivnosti. Edini subjekt, ki ga genealogija dopušča, je subjekt kot subjektivacija, subjektivnost. Vse drugo je egipčanskost. Pri bitjih, ki jim je "odtegnjena prava reakcija, reakcija v dejanju, ki se oddolžijo zgolj z imaginarnim maščevanjem" (Nietzsche 1988, 226), je ustvarjalec in porajalec vrednot ressentiment. Morala sužnjev je lastna bitjem, katerih moč popusti, če se čutijo utrujene ali bolne, melanholične ali naveličane in posledično brez želja ter brez poželenja. Tako postanejo "relativno boljši, kar pomeni manj nevarni in njihove pesimistične ideje se ne izražajo drugače kot z besedami in z refleksijami (premišljanji). V tem stanju duha postane mislec in oznanjevalec, njegova domišljija razvije svoja praznoverja." (Nietzsche, cit. po Foucault 1991, 142) Tako so ljudje izumili kontemplativno življenje, kateremu so kot načinu eksistence podelili najvišjo vrednost. Tako se je izgubila enotnost mišljenja in življenja. Tisto torej, čemur pravi Lacan: *Mislim, torej nisem*. Kontemplativna bitja zavračajo telo, ki je prenašalec, preoblikovalec in povzročevalec zgodovine. Zavračajo sam princip imanence.

Nietzschejevo hierarhiziranje, razvrščanje na močno in šibko, na visokostno in nizkotno, na imenitno in suženjsko, pomeni odpravo vsakršne hierarhije in vrednotenja glede na zunanost. Visokostnost, imenitnost in moč pomenijo vztrajanje, neustrašnost in zvestobo procesu nastajanja in minevanja - procesu subjektivacije, nastajanja subjektivnosti. Je delovanje in vrednotenje delovanja iz samega delovanja in v skladu z njim, torej vrednotenje delovanja v skladu z imanentnimi načeli tega delovanja.

Na sprevržen način (kako pa drugače) nam lahko tukaj priskoči na pomoč Jean Genet. Vrhunec "kariere" zločinca je kazen in uničenje kaznilnice pomeni za zločinca pravo kastracijo. Zato si lopov ob novici o ukinitvi kaznilnice v Gvajani sam zase, skrivoma ustvarja kaznilnico in to hujšo od tiste v Gvajani. Z njenim uničenjem so odrezali sanje zločincev od njihovega sijaja. Za dovršenost zločincev je potreben sovpad številnih skladnosti: "lepoti njunih obrazov, moči in eleganci njunih teles, je bilo treba dodati njuno nagnjenost do zločina, okoliščine, ki naredo zločinca, moralno jakost, ki je sposobna sprejeti tako usodo in končno kazen, njeno krutost, bistveno lastnost, ki zločincu dopušča, da v njej blesti." (Genet 1990, 7) Genet postavlja med vzroki, da je postal lopov potrebo po hrani, upor, razočaranje, jezo ali kako podobno čustvo šele na drugo mesto.

(Deleuze, Guattari, 1991, 47) Moderna podoba misli: šteje se, da je imanenca imanentna čisti zavesti, mislečemu subjektu. Imanenca je sedaj navezana na "subjekt sinteze kot nove enotnosti, subjektivne enotnosti." (Deleuze, Guattari 1991, 48) Kant je tako našel moderen način ohranitve transcendece. "To ni več transcendenca Nečesa ali Enega, ki je superioren vsaki stvari (kontemplacija), temveč transcendenca Subjekta, kateremu se polje imanence ne pripisuje drugače, kot da pripada (komu ali čemu) jazu, ki se nujno pokaže kot ta subjekt (refleksija)." (Deleuze, Guattari 1991, 48)

⁸ Okrogla miza, ki jo je Časopis za kritiko znanosti organiziral ob izidu številke "Oborožena utopija", je potekala v senci Natove intervencije v ZRJ. Na njej se temi vojne v Jugoslaviji in našega angažmaja seveda ni dalo izogniti. V sklopu okrogle mize je potekala tudi projekcija dveh filmov, ki sta govorila o izkustvu levičarskega terorizma. Naša nemoč, ki je izhajala iz moralne šibkosti, iz nesposobnosti sprejetja konsekvenc radikalne odločitve, je imela odmev v izražanju obžalovanja za svoja pretekla politična dejanja nekaterih protagonistk dokumentarca "Do you remember revolution". Med prisotnimi se je kot temeljna ovira protivojnemu angažmaju izkristaliziral problem izstopa iz trdnega medijskega in nacionalističnega konsenza. Na negativen način se je izkazala Maova trditev, ki pravi, da tam kjer je misel, je tudi delitev. Misliti agresijo na ZRJ je pomenilo bolečo delitev, boleč izstop iz nacionalističnega konsenza, v katerem je utemeljena sodobna Slovenija. Izkazalo se je, da misel prinese destrukcijo identitete in družbene vezi. V ozadju, na platnu, je bila interpretacija lastnega delovanja nekaterih brigadistk utemeljena na vladajočem konsenzu človekovih pravic in pravne države. Občutek subjektivnega razkroja je bil popoln.

⁹ Castoriadis ugotavlja triumf "kapitalističnega imaginarnega

"Z blazno skrbjo, "z ljubosumno skrbnostjo" sem pripravil svojo pustolovščino, kot urejamo ležišče, sobo za ljubezen: stal mi je za zločin." (Genet 1990, 7) Odločno je zavrnil svet, ki ga je zavrnil.

JUGOSLOVANSKE LEKCIJE

Problem radikalne odločitve

Svet, v katerem živimo, je svet skesancev in moralne šibkosti, ki pomeni nesposobnost sprejeti usodo, nesposobnost radikalne odločitve. Moralna jakost vsebuje sposobnost radikalne odločitve, ki iz življenja ne naredi kariere, temveč pustolovščino. Demokratična idiosinkrazija težko sprejme dejstvo, da je vrhunec "kariere" zločinca njegov odhod na "zaslužno" kazen. Problem radikalne odločitve, ki pomeni moralno jakost za sprejetje celotne usode, ki jo prinaša pustolovščina, je izražen v slavni Titovi izjavi: "Ja ne priznam ovaj sud, meni može suditi samo Komunistička partija Jugoslavije."

Iz naše perspektive je bil temeljni problem zadnje jugoslovanske vojne (Natova agresija na ZRJ) ravno naša moralna šibkost, nesposobnost političnega delovanja proti agresiji in nepripravljenost sprejeti posledice takšnega delovanja. Najpomembnejša lekcija, ki smo se je naučili v jugoslovanskih vojnah je nesposobnost sprejetja radikalne odločitve⁸. Ta nesposobnost je temeljna poteza odsotnosti politike. Jugoslovanska katastrofa, njene sramotne medetnične vojne so simptom te nesposobnosti in odsotnosti. Nesposobnost radikalne odločitve izpričuje prevlado heteronomnega imaginarnega pomena nad avtonomnim⁹. Vir in merilo delovanja sta torej transcendentna. Delovanje ni vrednoteno iz samega delovanja, iz imanentnih principov, zavzetih točk zavesti in prakse, ki delovanje generirajo, temveč iz transcendentnih norm in zakonov. Nesposobnost radikalne odločitve pa je v tej točki navezana na problem identitete. Pri Nietzscheju je evidentna neposredna nujna povezava med postavljanjem malikov ter med izmišljeninami identitet, enotnosti in vezi, kakor je tudi nujna povezava med podiranjem malikov in afirmacijo volje do moči kot principa življenja, ki je potencial v pomenu sposobnosti odpiranja novih polj izkustva in sposobnosti izumiti nove možnosti življenja, nove načine bivanja. Konsenz (kot demokratična oblika transcendence) je utemeljujoč. Misel (kot preizpraševanje in kritika konsenza) zareže v samo utemeljenost, v samo identiteto - prinese bolečo delitev. Konsenz je torej mehanizem totalizacije, ki potrebuje individualizacijo, oziroma mehanizem konsenza mora posredovati (etatistično organizirati) partikularne identitete. Enotnost, identiteta, Eno podpira konsenz; delitev, samorazkroj, Dvoje konsenz razbije.

Problem identitetne politike

Druga pomembna lekcija, ki smo se je naučili v jugoslovanskih vojnah, je nevzdržnost identitetne politike. Identiteta (etnična, kulturna, spolna) je postala temeljna politična določitev in skoraj ni več politike, ki ne bi bila etnično ali kako drugače identitetno utemeljena. Po veliki inovaciji šestdesetih let - razglasitvi smrti Subjekta¹⁰ - je prišlo do paradoksalnega razraščanja raznovrstnih in partikularnih identitet. Kolaps realiziranega socializma na Vzhodu in socialdemokratskega reformizma na Zahodu je s sabo prinesel diskreditacijo in delegitimacijo komunistične oziroma proletarske politike, ki je bila v svojih določitvah izrazito antiidentitetna: internacionalizem, dvig nad partikularnost posebnih interesov, destrukcija vseh določitev, usmerjenost k samoukinitvi. Na njenem pogorišču je ostala in se razbohotila politika, ki je utemeljena na identiteti. Politično kategorijo delavca oziroma proletariata je zamenjala kategorija pripadnika etnične skupnosti, pripadnika določene regionalne kulturne skupnosti ali nosilca določenih spolnih vedenj in praks. Takšen razvoj lahko opazujemo povsod. Ob tem pa različne identitetne določitve in na njih zasnovane politike hodijo z roko v roki. Etnični določitvi sledi spolna, njej seksualna, nato kulturna itd. Slovencu, po krvi in zemlji organiziranem v državo, sledi ženska, ki je subjekt pravic zaradi specifičnih fizičnih lastnosti, njej sledijo nosilci enakih pravic zaradi dejstva posebnosti njihovih spolnih praks, tem sledijo pripadniki specifične subkulture. Vsi zahtevajo priznanje in umestitev v obstoječi red nacionalnih držav, v obstoječi režim parlamentarizma, v obstoječi model družinskih odnosov, v obstoječo matrico medijskih reprezentacij.

Kakšno vrednost lahko damo obnovljenemu zanimanju za identiteto, ki se paradoksalno razpase po razglasitvi smrti Subjekta? Obstaja optimistična varianta. Po Laclau smrt subjekta in novo široko zanimanje za identitete vendarle "nista v takem popolnem in dramatičnem nasprotju, kot bi lahko sprva verjeli: morda je bila smrt Subjekta predpogoj tega obnovljenega zanimanja za vprašanje subjektivnosti. Morda je prav nezmožnost nanašanja mnogovrstne subjektivnosti na transcendentno središče tista, ki usmerja našo pozornost na samo mnogoterost." (Laclau 1993, 385) Žal mi ne moremo podpreti takšnega optimizma. Pomen smrti subjekta je v razbitju totalizirajoče misli, ki subsumira singularno s tem, da ga vpisuje v red totalnosti. Kritika tovrstne subsumpcije je bila v osrčju kritike moderne metafizike in moderne politične misli.

Subsumpcija singularnosti pa je močno prisotna v aktualnih procesih obuditve subjekta. Na prvi pogled se zdi, da današnja identitetna politika sledi ključnim predpostavkam kritike moderne, ki so jih razvila 68-ta. Namesto nasilja dialektične negativitete in preseganja (*Aufhebung*), ki označuje "moderne zablode", naj bi šlo sedaj za čisto afirmacijo različnosti. Vendar pa nam je kmalu jasno, da

pomena "nad drugim velikim imaginarnim pomenom moderne, to je avtonomijo", triumf heteromomije (red, institucije in zakoni niso delo človeka samega, temveč delo duhov, prednikov, bogov, naravnih ekonomskih in tržnih zakonitosti ipd.) nad avtonomijo (zavest, da sami kreiramo svoje zakone in da jih lahko tudi spremenimo). (Castoriadis 1998, 23)

¹⁰ Pod smrtjo subjekta razumemo teoretične in tudi praktične dosežke, ki so povezani z letom 1968 in prelomom, ko ga to leto označuje. Smrt subjekta je povezana predvsem z imeni Michela Foucaulta, Louisa Althusserja in Jacquesa Lacana. Foucault je povzročil pravi škandal, ko je izjavil, da je Človek mrtev. Človek kot subjekt je konstrukt določenega diskurzivnega reda in ne brezčasna evidenca. Transcendenca subjekta je pozaba dinamičnih procesov konstitutivnih odnosov sil v diskurzu. Pa vendar vsak tip diskurza preneha in s tem izgine tudi subjekt, tako kot bo izginil subjekt Človek. Po Althusserju je zgodovina racionalno urejen proces brez subjekta, Lacan pa je iztrgal subjekt imaginarni enotnosti Jaza in pokazal, da "subjekt nima ne substance, ne narave, da je odvisen od kontingentnih zakonov govornice in vselej enkratne zgodovine objektov želje". (Badiou 1996, 10)

gre za lažno afirmacijo. Oseminšestdeseta so se od Nietzscheja naučila, da je prava afirmacija mogoča le ob destrukciji Jaza, ob destrukciji vsake identitete, vsake izmišljenosti enotnosti in sinteze. Afirmacija je Da Dionizu in Dioniza, ki ga označuje princip preobilja in katerega mera je brezmernost in meja brezmejnost. Ko pa se afirmacija nanaša na neko identiteto, se vzpostavi transcendenca. Daleč od tega, da bi identitetna politika sledila poskusom 68-ih, da bi ponovno našla plan imanence skozi kritiko modernih načinov restavracije transcendence. Prej se vpisuje v zaporedje slednjih. Namesto da bi se izvila iz dialektičnih mehanizmov v dobro prave afirmacije, se vrača v preddialektično obdobje, ki ne pozna nastajanja kot osrednje zgodovinske kategorije.

Politična teorija in praksa, ki temelji na skupnostnih določitvah, ki temelji na neki skupnostni identiteti, vzpostavlja transcendentno organizacijo subjekta. Tak subjekt je kodificiran in reprezentiran kot relé nadkodiranja in nadreprezentacije obstoječega globalnega sistema oblasti. Etnična kodifikacija in reprezentacija služi absorpciji in subsumpciji v totalnost globalnega sistema oblasti. Tako moramo zavrniti optimizem glede novega zanimanja za različne identitete. V teh procesih smo namreč priča učinkoviti restavraciji transcendence. Če hočemo biti zvesti inovaciji, ki so jo prinesla oseminšestdeseta z razglasitvijo smrti subjekta, moramo ubrati drugo pot. Da bi se subjekt odtegnil transcendentni utemeljitvi, mora instanca njegove pojavitve pomeniti že tudi njegov brodolom. Imanentno zasnovan subjekt mora biti vedno podrejen procesu nastajanja in minevanja. Njegov princip mora biti prekipevajoč, njegova resnica nezmernost, razkroj in razpustitev. Njegova konsistentnost mora biti razrušitev obstoječe konsistentnosti in vez, ki jo vzpostavlja mora imeti vsebino razveze.

POLITIKA SUBJEKTIVNOSTI

Aktualni procesi obuditve subjekta so povsem nasprotni težnjam, ki so definirale smrt Subjekta. Proces obuditve subjekta obujajo transcendentno središče in restavrirajo totalnost. Singularnosti so subsumirane logiki delovanja sistema, logiki globalizacije in svetovnega trga. Identitetna politika žrtvuje imanenco, ki je od Machiavellija naprej za politiko določujoča. Politika kot popolnoma sekularizirana človeška dejavnost v polnosti restavrira plan imanence. Zato jo je treba dosledno ločevati od države, sistema, administracije ali policije. Politika je potopljena v neskončnost imanence in je absolutna oblast. V tej zvezi se postavlja vprašanje, kako misliti imanenco, torej kako misliti politiko in filozofijo?

V "Stavki" Eisensteina sta prisotna dva politična principa. Princip identitet in princip subjektivnosti. Princip identitet so "provokatorji". V filmu so to so ljudje v sodih, ki so posejani po polju. Provokatorji

predstavljajo buržoazni princip, princip buržoaznega individualizma. Vsak pri sebi, fizično ločen od drugih, v svojem sodu. Polje sodov je kraljestvo, ki ima kralja, kar simbolizira transcendentno in etatiistično organizacijo individualnosti in identitet. Kralj z lahkoto manipulira s posamezniki v sodu.

Medtem ko so provokatorji oziroma ljudje v sodih konstitutivni za buržoazno družbo in državo, pa so za proletarsko revolucijo največji sovražnik.¹¹ Ta zaradi imanentizacije organizacije individualnega in kolektivnega izkustva zahteva subjektivno in etično sposobnost. V času, ko je Eisenstein ustvaril svojo mojstrovino, je na meji sovjetske Rusije pisalo: Onstran te meje revolucija ruši vse meje. Princip provokatorja - princip enotnosti, identitete in mere, je nekompatibilen z revolucionarnim načelom - prekipjavajoče načelo delitve, razkroja jaza in brezmerosti. Buržoazni in proletarski, revolucionarni princip sta si sovražna in nekompatibilna, obstoj enega zahteva eliminacijo drugega.

V "Stavki" je načelo subjektivnosti organizirano delavstvo, ki v uporabi proti kapitalizmu, ki je organizacija družbe na način realne subsumpcije¹² (etatiistična organizacija partikularnih identitet in interesov), izkuša nove oblike življenja. Načelo subjektivnosti pomeni širjenje izkustva, ki mora biti (zaradi posredovanosti individualnosti in skupnosti) kolektivno. Princip subjektivnosti je potemtakem načelo upora proti od zunaj postavljenim individualnim in skupnostnim identitetam in načelo kolektivnega avtonomnega organiziranja izkustva. Nasproti individualnosti in skupnosti afirmira kolektiv, ki je mesto destrukcije obstoječih določitev in mesto zavzetja določenih točk zavesti in prakse kot imanentnega merila delovanja. Le princip subjektivnosti afirmira singularno in pluralno, ki sedaj ni posredovano in zacementirano, temveč je pojmovano kot sposobnost širjenja izkustva. Človek je singularno bitje, je odprtost, je zmožnost in ne subjekt pravic in dolžnosti. Politika subjektivnosti je torej kolektivno etično delovanje, ki vsebuje proces samorazkroja (destrukcije jaza, identitet) in proces samo-subjektivacije, to je imanentne organizacije nove subjektivnosti, ki se vzpostavlja zunaj in proti etatiistični organizaciji izkustva.

Kot temeljno referenco v razmišljanju o jugoslovanskih vojnah in pri definiranju politike samo-subjektivacije oziroma subjektivnosti smo vzeli Nietzscheja. Če je že preživel buržoazno-etnično interpretacijo (zasnovana na izpostavljanju neegalitarnosti in partikularnosti etničnih bogov), potem bo vzdržal tudi revolucionarno-proletarsko interpretacijo.

Problem malikov, postavljanje malikov zadeva vprašanje transcendentne organizacije izkustva. Njihova problematizacija in kritika je kritika velikih kategorij mišljenja, ki so izmišljenine enotnosti, identitete in sinteze. Problem malikov je v zanikanju življenja kot možnosti. Filozof kritik in zakonodajalec je filozof prihodnosti, ki bo ponovno iznašel enotnost mišljenja in življenja.

¹¹ *Skozi problem provokatorjev lahko reflektiramo problem radikalnega desničarstva, ki izhaja iz delavskega razreda, pa problem metropol in njihove migrantske populacije. Zgovoren je tudi primer Črnih panterjev, ki so politizirali črnska getoska naselja (tipični zahodni gulag) in ki so zato postali ameriški državni sovražnik številka ena.*

¹² *Prehod od formalne subsumpcije dela v kapital k realni je definiral Marx. V formalni subsumpciji kapital intervenira v delovni proces kot direktor ali upravljaev. "Ta subsumpcija je formalna, dokler delovni proces obstaja znotraj kapitala, dokler je podrejen njegovi komandi kot pomembna zunanja sila, ki je bila rojena zunaj domene kapitala." (Hardt in Negri 1994, 224) Subsumpcija dela v kapital je realna takrat, ko so "delovni procesi sami rojeni v kapitalu, in zato takrat, ko je delo inkorporirano ne kot zunanja, temveč kot notranja sila, ki je lastna samemu kapitalu." (Hardt in Negri 1994, 224)*

Življenja velikih starih mislecev, ki so podobna življenju velikih navigatorjev (poskus proti pogodbi) pričajo o imanentni organizaciji izkustva. Transcendentna organizacija izkustva je vzpostavljena takrat, ko je misel ločena od življenja, ko torej nima preskriptivne moči spreminjanja materialnih določitev življenja. To moč dobi misel na področju etičnosti in subjektivnosti, kjer se delovanje vrednoti iz delovanja samega oziroma iz miselnih principov, ki ga generira. Princip dionizičnega je načelo odprtosti v neskončno in tragedija kot podrejenost apoloničnega dionizičnemu predstavlja nenehno odpiranje novih področij izkustva. Volja do moči kot bistvo življenja je princip prekipevanja, brezmerosti in brezmejnosti. Slednje pa jamči volja kot ukazujoča misel. Volja do moči definira temeljne določitve subjektivnosti kot procesa subjektivacije: afirmacija novega izkustva, novega kolektiva skozi samo-razkroj in destrukcija obstoječih vezi. Nietzschejeva antidialektika in čista afirmacija nam pomagata pri premaknitvi politične misli iz etatičnega področja na področje etike in subjektivnosti. Afirmacija je zavzetje točk zavesti in prakse (ukazujoča misel), ki generira delovanje, na ta način podrejeno vzpostavljenim imanentnim načelom delovanja. Iz Nietzscheja lahko definiramo politiko kot čisto afirmacijo - politika kot konstruiranje kolektiva in subjektivnosti.

* * * *

Sporočilo tako jugoslovanske katastrofe kot gulaga je univerzalno in misliti politiko in delovanje je nemogoče brez njunega miselnega inkorporiranja. Izkustvo gulaga in jugoslovanskih vojn večinoma služi za denunciranje politike, interpretacije obeh so izrazito antipolitične. Takšne intepretacije so seveda popolnoma neproduktivne in služijo kot apologije inercije kapitalo-parlamentarizma. Potrebna je politična interpretacija jugoslovanske katastrofe.

Obe negativni utopiji sta simptom odsotnosti politike. Pri tem pod pojmom politika ne razumemo države in zakona, temveč subjektivnost in etiko. Obstoj takšne politike verjetno ne bi preprečil niti vojne niti taborišča. Bi pa oboje imelo popolnoma drugačno vrednost, subjektivno vrednost. Mao je učil, da imamo ko se borimo proti reakcionarjem, vedno prav. Tisti, ki so imeli toliko poguma, da so se borili proti vladajočemu avtoritarnemu konsenzu, so v času bombardiranja ZRJ učili, da je edina alternativa vojni razredni boj. Treba je vrednotiti razliko med medetnično vojno in med razrednim bojem. Prva nas organizira v lahko upravljive etnične identitete, ki so subsumirane globalnemu sistemu kapitalistične eksploatacije. Drugi pa je proces destrukcije vseh transcendentnih določitev, ki podpirajo sistem globalne eksploatacije in odprtost novim izkustvom in načinom življenja - proces konstruiranja nove subjektivnosti.

Subjekt jugoslovanskih vojn je nedolžna žrtev, moralno šibka žrtev, ki ni sposobna izumiti lastne krivde. Nedolžna žrtev je

nesposobna sprejeti radikalno odločitev, ki bi jo ubranila pred subjektivnim razkrojem. Je lahko upravljivo in prestrašeno bitje. Imperativ, ki stoji pred nami je iznajti ne-nedolžno žrtev, ki bi temeljila na čisti afirmaciji. Pri poskusu utemeljitve v ne-nedolžni žrtvi je lahko pomembna referenca Nietzsche, pri katerem se problem subjektivnega razkroja kaže kot problem izgube enotnosti mišljenja in življenja, ki je posledica reaktivnega nastajanja, katerega določa transcendentna organizacija izkustva. Posledica tega je nastanek velikih miselnih kategorij, ki uvajajo izmišljenino identitete, enotnosti in sinteze. Kot nov način vrednotenja, ki bi omogočil restavracijo lepe enotnosti in prihod filozofa, Nietzsche ponuja čisto afirmacijo - afirmacijo ukazujoče misli in življenja kot prekipevajoče zmožnosti. Tako postavi imanentno organizacijo izkustva.

Izkušnja jugoslovanskih vojn nas je prepričala o nujnosti afirmacije etične in subjektivne politike. Ne-nedolžna žrtev je sposobna definirati temeljna načela delovanja, zavzeti točke zavesti in prakse, prek katerih vrednoti svet in svoje delovanje. Merilo delovanja je v tem primeru imanentno, saj se delovanje vrednoti iz samega delovanja, ki temelji na načelih, ki jih generira samo delovanje. Tako nastanejo deteritorializirajoče subjektivnosti, ki skozi proces subjektivacije zunaj mehanizmov etatične subjektivacije razbijajo etatično organizirane konsistentnosti in identitete. Formula politike subjektivnosti je potemtakem samokonstitucija skozi samorazkroj in samorazkroj skozi samokonstitucijo.

LITERATURA:

- BADIOU, ALAIN (1985): *Peut-on penser la politique?* Paris: Les Éditions de Minuit
- BADIOU, ALAIN (1996): *Etika*. Ljubljana: Analecta.
- BADIOU, ALAIN (1997): *Saint Paul: La fondation de l'universalisme*. Paris: PUF.
- BADIOU, ALAIN (1998): *Abrégé de métapolitique*. Paris: Editions du Seuil.
- CASTORIADIS, CORNELIUS (1998): *L'individu privatisé*. V: *Le monde diplomatique*, februar 1998.
- DELEUZE, GILLES, GUATTARI, FELIX (1990): *Anti-edip*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- DELEUZE, GILLES (1997): *Nietzsche*. Paris: PUF.
- DELEUZE, GILLES (1998): *Nietzsche et la philosophie*. Paris: PUF.
- DELEUZE, GILLES; GUATTARI, FELIX (1991): *Qu'est-ce que la philosophie?* Paris: Les Éditions de Minuit.
- EISENSTEIN, SERGEJ M (1925): *Stačka*. Édition Ciné Vidéo Film.
- FOUCAULT, MICHEL (1994): *Nietzsche, la généalogie, l'histoire*. V: *Dits et écrits II*, 136-156. Paris: Gallimard
- GENET, JEAN (1990): *Dnevnik lopova*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- HARDT, MICHAEL, NEGRI, ANTONIO (1994): *Labor of Dionysus*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- LACLAU, ERNESTO (1993): *Univerzalizem, partikularizem in vprašanje identitete*. V: *Filozofija skozi psihoanalizo*, str. 385-396. Ljubljana: Analecta.
- NIETZSCHE, FRIEDRICH (1988): *Onstran dobrega in zlega. H genealogiji morale*. Ljubljana: Slovenska matica.

NIETZSCHE, FRIEDRICH (1989): Somrak malikov. Primer Wagner. Ecce homo. Antikrist. Ljubljana: Slovenska matica.
NIETZSCHE, FRIEDRICH (1991): Volja do moči. Ljubljana: Slovenska matica.
NIETZSCHE, FRIEDRICH (1998): Ainsi parlait Zarathoustra. Maxi-Livres, Profrance.